

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies / Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Stanislav Morong
Article / Článok: Determinanty efektívnosti ozbrojených síl ako subjektu integrovaného záchranného systému v Slovenskej republike / Determinants of Efficiency of Armed Forces as a Subsidiary of Integrated Rescue System in the Slovak Republic
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.76-94>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

MORONG, S. 2018. Determinanty efektívnosti ozbrojených síl ako subjektu integrovaného záchranného systému v Slovenskej republike. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 21, No. 3, 2018. ISSN 1335 – 2741, pp. 76-94. Available at: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.76-94>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

DETERMINANTY EFEKTÍVNOSTI OZBROJENÝCH SÍL AKO SUBJEKTU INTEGROVANÉHO ZÁCHRANNÉHO SYSTÉMU V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

DETERMINANTS OF EFFICIENCY OF ARMED FORCES AS A SUBSIDIARY OF INTEGRATED RESCUE SYSTEM IN THE SLOVAK REPUBLIC

Stanislav Morong*

ABSTRACT

Since the establishment of the independent Slovak Republic, the share of the armed forces in the fulfillment of the tasks of the national crisis management has been permanently changed and re-evaluated. Focusing the attention of the top management of the Ministry of Defense only on the issue of defending against the external environment caused the problem by what forces and means to replace the departments that had been designated for the protection of the population. The allocation of a share of the forces and resources of almost all units of the armed forces in their current geographical deployment has not been and is not a relevant solution in relation to the current security challenges. In the present study, the Department of Defense proposed a reorganization and redistribution of selected forces of the armed forces that have a major impact on national crisis management operations. The effectiveness of the participation of the armed forces in the structure of the Integrated Rescue System of the Slovak Republic was examined in its quantitative and qualitative scope. The results of the analyzes confirm that under the conditions of the Ministry of Defense it is necessary to take fundamental measures in the dislocation of the units and facilities depending on the location of the potential threats and risks for the population. In the study, the share of the armed forces in national crisis management operations is based on a proposal to effectively deploy only a portion of the force and resources of the Ministry of Defense, and other departments and facilities allow it to concentrate fully on defense against military threats from the external environment of the state. By implementing the dislocation changes of selected units of the armed forces, according to the present proposal, the efficiency and effectiveness of not only the armed forces itself but also of the integrated rescue system as a whole is greatly enhanced.

* Ing. Stanislav Morong, PhD. pôsobí ako odborný asistent Katedry manažmentu Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš, Slovenská republika, e-mail: stanislav.morong@aos.sk.

DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.76-94>

Key words: integrated rescue system, armed forces, ministry of defense, resources, humanitarian operations, national crisis management

Úvod

Bezpečnosť jednotlivca, skupiny či obyvateľstva jednotlivých štátov, prípadne viacerých krajín je determinovaná pôsobením antropogénnych a naturálnych faktorov. Aktuálne je médiami, ako aj časťou odbornej bezpečnostnej komunity v rámci Slovenskej republiky pripisovaná vyššia úroveň ohrozenia života, zdravia, či majetku občanov v dôsledku pôsobenia prírodných síl. Vzhľadom ku klimatickým zmenám, ktorých akcelerácia má nesporne gradujúci trend, čo má svoju reflexiu v rastúcej frekvencii a ničivosti živelných pohrôm, sú takéto závery zdanlivo odôvodnené a akceptovateľné.

Napriek určitému skepticizmu zo strany niektorých politikov alebo významných osobností globálneho významu je nesporné, že práve ľudský faktor je ten kľúčový, ktorý v honbe za neustálym ekonomickým rastom negatívne vplyva na trvalo udržateľný rozvoj vo všetkých dimenziách snahy o jeho dosahovanie.

Sú to práve antropogénne faktory, ktoré rastom spotreby primárne devastačne pôsobia na prírodné prostredie, čím zároveň iniciujú rastúci počet a intenzitu pôsobenia prírodných faktorov. S výnimkou kolízie vesmírnych telies však niet takých prírodných síl, ktoré by v relatívne krátkom časovom intervale mohli mať fatálne následky pre život na planéte Zem resp. pre jej samotnú existenciu.

Ničivý potenciál jadrových, či iných zbraní hromadného ničenia, použiteľných v prípade vojnových konfliktov medzi krajinami disponujúcimi týmto arzenálom a jeho potenciálne nelimitovaným nasadením rozhodne medzi takéto nástroje možno zaradiť. Pritom je paradoxné, že značná časť armád, ktorých úlohou je pri nadsadení vo vojnových konfliktoch ničiť životy, majetok a životné prostredie, si v nevojenských operáciách plní úlohy zamerané na záchranu a ochranu uvedených hodnôt.

Podiel na posilňovaní vnútornej bezpečnosti občanov si armády tzv. vyspelých štátov plnia spoločne s inými mocenskými zložkami a ďalšími, napr. aj neštátnymi organizáciami a inštitúciami v záujme maximálneho synergického efektu pri poskytovaní pomoci v tiesni.

1 Ozbrojené sily a Integrovaný záchranný systém SR

Prioritou Ozbrojených síl SR v kontexte garancie bezpečnosti občanov „je zaručovať obranu Slovenskej republiky a bezpečnosť štátu pred vonkajším ozbrojeným napadnutím cudzou mocou a plnenie záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, a podieľať sa na zachovávaní verejného poriadku a bezpečnosti štátu, jeho zvrchovanosti, územnej celistvosti a nedotknuteľnosti hraníc.“ (zákon 321/2002 Z.z.; § 4) To znamená, že ozbrojené sily boli vytvorené a plnia úlohy v oblasti obrany voči vojenským hrozbám z externého prostredia štátu. Tým nie je vylúčený podiel určitej zodpovednosti aj za elimináciu, resp. minimalizáciu dopadov nevojenských hrozieb, resp. iných hrozieb antropogénneho, či naturálneho pôvodu prameniacich z interných podmienok štátu alebo vznikajúcich v globálnom prostredí, napr. na základe klimatických zmien.

Hlavná zodpovednosť za ochranu ústavného zriadenia, verejného poriadku, za bezpečnosť osôb a majetku je v kompetencii ministerstva vnútra, ktoré je ústredným orgánom štátnej správy pri zabezpečení vnútornej bezpečnosti. V krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu „riadi a koordinuje plnenie úloh na úseku integrovaného záchranného systému.“ (zákon 129/2002 Z.z.; § 4) „Integrovaný záchranný systém je koordinovaný postup jeho zložiek pri zabezpečovaní ich pripravenosti a pri vykonávaní činností a opatrení súvisiacich s poskytovaním pomoci v tiesni.“¹ (zákon 129/2002 Z.z.; § 2)

V intenciách zákona v integrovanom záchrannom systéme (ďalej len IZS) pôsobia základné zložky, ostatné zložky a útvary Policajného zboru. (zákon 129/2002 Z.z.) Vzhľadom ku skutočnosti, že ozbrojené sily sú na úseku vnútornej bezpečnosti sekundárnou zložkou, je ich zaradenie medzi ostatné zložky IZS opodstatnené. V aplikačnej rovine to znamená, že poskytnutie vyčlenených síl a prostriedkov ozbrojených síl je realizované v situáciách, keď napriek nasadeniu všetkých disponibilných zdrojov základných zložiek IZS nie je možné efektívne čeliť vzniku, priebehu, či gradácii následkov krízovej situácie.

Príslušná legislatíva (zákon č. 321/2002 Z. z) umožňuje použiť ozbrojené sily okrem iného na odstraňovanie následkov výnimočného stavu alebo núdzového stavu (zákon č. 227/2002 Z. z.) a na riešenie mimoriadnych udalostí. (zákon č. 42/1994 Z.z.)

¹ Na účely predmetného zákona okrem iného je tiesňou stav, pri ktorom je bezprostredne ohrozený život, zdravie, majetok alebo životné prostredie a postihnutý je odkázaný na poskytnutie pomoci.

Všetky uvedené všeobecne platné legislatívne normy sú do krízového riadenia rezortu ministerstva obrany implementované vo forme smerníc ministerstva obrany a nariadení ministra obrany. Vo všeobecnosti sú smernice (Smernice MO SR č.1 a 2/2016) zamerané na manažment zvládania krízových situácií, nariadenia (N MO č.1/2012) sú ich konkretizáciou s obsahovým zameraním na určenie nositeľov úloh a kvantifikáciu síl a prostriedkov potrebných na ich plnenie.²

Pôsobenie ozbrojených síl v zmysle velenia a riadenia operácií v stave bezpečnosti jednoznačne vymedzuje návrh aktualizovanej doktríny OS SR³, ktorý v tomto kontexte kategorizuje tento druh operácií na základe teritoriálneho aspektu, t.z. velenie a riadenie na vlastnom území a mimo územia SR. Okrem iných nevyhnutných aktualizácií systematizuje aj terminologické anomálie v pojmovom aparáte krízového riadenia v rámci ministerstva obrany.

Pre teóriu a tým aj pre prax veľmi zmätočne pôsobilo a doteraz pôsobí označovanie operácií na vlastnom území, v dôsledku skutočnosti, že kompetentní z vedenia rezortu ministerstva obrany si vytvorili špecifickú terminológiu krízového riadenia. Odôvodnená potreba formálne diferencovať nasadzovanie ozbrojených síl do operácií na území SR alebo za jej hranicami si vynútila prispôbiť tomu aj terminologický aparát. Ďalej uvedené pojmy vytvorené na tento účel nemali svoje formálne východiská v žiadnom odborne relevantnom dokumente⁴. Výsledkom je skutočnosť, že tie sa následne prispôbovali a deformovali podľa aktuálnych trendov a tendencií z externého prostredia. Prvotné slovné spojenie pre nasadzovanie ozbrojených síl na vlastnom území, tým aj v rámci IZS, sa koncentrovalo do pojmu „*národný krízový manažment*“ (ďalej len NKM). Podľa niektorých expertov na krízové

² Smernice samostatne stanovujú opatrenia pre vojenské a nevojenské krízové situácie so zameraním na prípravu na plnenie úloh, vytváranie výkonných orgánov a skupín na podporu riadenia na Ministerstve obrany Slovenskej republiky a na podporu riadenia a velenia v organizačných zložkách a ich odbornú prípravu, prípravu systému vyzrozumenia v pôsobnosti ministerstva o vzniku mimoriadnej udalosti alebo o ohrození, ktoré môže spôsobiť mimoriadnu udalosť, o vyhlásení mimoriadnej situácie, o vyhlásení výnimočného stavu alebo núdzového stavu na území Slovenskej republiky, o uvádzaní do pohotovosti a o povolani na pracovisko, plánovanie uvádzania do pohotovosti a povolania na pracovisko, materiálové zabezpečenie pri mimoriadnej udalosti a v čase výnimočného stavu a núdzového stavu, kontrolu a previerku pripravenosti na plnenie úloh pri mimoriadnej udalosti a v čase výnimočného stavu a núdzového stavu.

³ Doktrína nahrádza pôvodnú doktrínu ozbrojených síl z roku 2009 s označením „C“ a nahrádza ju edíciou „D“

⁴ Napr. v Terminologickom slovníku krízového riadenia (Šimák a kol, 2006)

riadenie uvedené slovné spojenie, údajne zužovalo rozsah týchto aktivít len na majoritnú zložku spoločnosti, preto aj s laickou podporou médií bolo v ostatných rokoch presadzované viac označenie „domáci krízový manažment“ (ďalej len DKM). Druhým argumentom pre preferovanie adjektíva „domáci“ bola snaha geograficky špecifikovať miesto nasadenia ozbrojených síl.

Obidva argumenty s tendenciou príklonu ku globalizačným trendom aj v lingvistickej oblasti sa javia ako neopodstatnené a obsahovo neodôvodnené.

Tvrdenie, že adjektívum „národný“ nezohľadňuje bezpečnostné a obranné záujmy minorít žijúcich v národnom štáte argumentačne neobstojí, pretože „...osobné práva a slobody, kam patrí aj bezpečnosť sú zaručené bez rozdielu príslušnosti k rase, národnosti, etniku, náboženstvu a pod. všetkým občanom žijúcim v SR.“ (Ústava SR, 1992)

Ak by sme mali akceptovať tvrdenie, že operácie na území SR je možné teritoriálne vhodnejšie vymedziť podľa miesta, kde je predmetná činnosť realizovaná pomocou adjektíva „domáci“, znamenalo by to také anomálie vo všeobecnom výklade pojmov, že špecializovanú zdravotnú starostlivosť napr. v Národnom ústave srdcových a cievnych chorôb nemožno jednoznačne stotožniť s jej poskytovaním na území tohto štátu. Absurdita takéhoto prístupu by zákonite musela znamenať, že ju musíme teritoriálne špecifikovať, obdobne ako „národný krízový manažment“, na „Domáci ústav srdcových a cievnych chorôb“. To evokuje vtipné konsekvencie spojené so základom slova domáci – domácnosť a tým môže nevhodne navádzať ku zlej interpretácii nielen miesta, ale aj laickej kvality poskytovanej služby.

Preto pokladáme za mimoriadne dôležité, že novo koncipovaná doktrína ozbrojených síl pracuje s terminologickým aparátom krízového riadenia zodpovedne a vylučuje lingvistické a obsahové anomálie podobného typu.

Správny terminologický aparát používaný v krízovom riadení má pre participáciu ozbrojených síl v nevojenských operáciách na území SR nezanedbateľný význam hlavne z aspektu správneho chápania úloh, zodpovednosti a kompetencií.

Na záver je preto potrebné presadzovať, aby v internom prostredí ozbrojených síl bol v súvislosti plnením úloh a vedením nevojnových operácií v rámci IZS používaný pojem *nevojnové operácie, resp. plnenie asistenčných úloh na vlastnom území*, v závislosti od kvantitatívnych parametrov nasadenia. Plnenie uvedených úloh, či vedenie operácií by sa na základe vyššie uvedených argumentov malo realizovať ako súčasť NKM. Pre nasadenie ozbrojených síl do tohto typu operácií, okrem adekvátnosti používaného

terminologického aparátu, je rovnako dôležité posúdiť rad ďalších faktorov a podmienok vplyvujúcich na kvalitatívne výstupy ich angažovanosti.

Objektívne analyzovať pôsobnosť, úlohy a využitie potenciálu ozbrojených síl v rámci integrovaného záchranného systému bolo výstupom rezortnej úlohy č.8/2012 MO SR realizovanej Akadémiou ozbrojených síl v Liptovskom Mikuláši, ktorej vybrané závery sú obsahom tohto článku.

2 Operácie verzus efektívnosť

Historicky, až do vzniku samostatnej SR, vyčleňovala Československá ľudová armáda špecifickú skupinu svojich útvarov aj pre potreby odstraňovania následkov mimoriadnych udalostí. Na tento účel boli vytvorené a na pomoc obyvateľstvu nasadzované vojenské záchranné pluky civilnej obrany.

Armáda Slovenskej republiky od jej vzniku v r. 1993 začala svoje kapacity a potenciál kumulovať do svojho základného poslania a to obrany pred napadnutím z externého prostredia štátu. Pluky civilnej obrany boli odovzdané do podriadenosti ministerstva vnútra. Niekoľko ďalších reorganizácií týchto plukov od r. 1994 až do r. 1999 bolo opäť vykonaných v podriadenosti ministerstva obrany. Vytvorením brigád hasičského a záchranného zboru v r. 2003 ozbrojené sily zdánlivo rezignovali na plnenie úloh v rámci pomoci obyvateľstvu pri mimoriadnych udalostiach.

Reálne ozbrojené sily boli na tento účel využívané, no dialo sa tak s frekvenciou a v rozsahu podľa rozhodnutia ministra obrany, resp. iných kľúčových predstaviteľov rezortu, preto bolo nutné prijať formálne a legislatívne zásady pre túto formu angažovanosti.

K prvému pokusu dať tejto pomoci oficiálny charakter a jednoznačne kvantifikovať jej rozsah došlo až v roku 2012. S cieľom reagovať v čo najkratšom čase na požiadavku krízových štábov obcí, resp. iných samosprávnych orgánov o pomoc bolo prijaté nariadenie o určení rozsahu pôsobnosti veliteľa pri rozhodovaní o okamžitom použití vojakov ozbrojených síl Slovenskej republiky a o nevyhnutnej logistickej podpore potrebnej na riešenie mimoriadnej udalosti. (Nariadenie MO č.1/2012)

Týmto interným normatívnym aktom sú určené stále platné maximálne sily a prostriedky, ktoré môže veliteľ nasadiť vo svojej kompetencii, pričom vo vzťahu k vyššiemu veliteľstvu má len ohlasovaciu (informačnú) povinnosť. Nasadenie síl a prostriedkov nad rozsah stanovený predmetným nariadením môže byť vykonané len na základe rozhodnutia ministra obrany.

Vzhľadom k skutočnosti, že uvedeným nariadením sú vyčlenení príslušníci takmer všetkých útvarov a zariadení ozbrojených síl v priemernom počte cca 40 osôb, 2 ks dopravnej a 2 ks špeciálnej techniky, má táto forma participácie rezortu ministerstva obrany na úlohách národného krízového manažmentu niekoľko kritických bodov.

Prvým faktorom, ktorý negatívne vplýva na ozbrojené sily je skutočnosť, že pri tejto forme podieľania sa na záchranných a humanitárnych operáciách na území SR je viazaná rozhodujúca časť útvarov a zariadení ozbrojených síl. Tým je limitovaná disponibilita a možnosť špecializácie na obranu voči externým ohrozeniam väčšiny útvarov ako kompaktných celkov. Pri počte asi troch desiatok takto vyčleňovaných jednotiek to významne prispieva k rastu nákladov na vybavenie výstrojom a výzbrojou, na výcvik a súčinnosť s ďalšími zložkami IZS.

Z interného prostredia ozbrojených síl, ale aj odbornou verejnosťou je oprávnené podrobovaná kritike skutočnosť, že takto flexibilne použiteľný potenciál ozbrojených síl bol a je nielen ojedinele predmetom unáhlených a situácii neadekvátnych požiadaviek predstaviteľov samosprávnych orgánov. Podstata tohto druhého faktora, ktorý poukazuje na flagrantné porušovanie zásad hierarchie disponibilných zdrojov, vychádza z empirických poznatkov, že napriek dostupnosti potrebných ľudských, materiálových zdrojov a technického vybavenia na úrovni postihnutých miest a obcí, prvotné požiadavky na pomoc sú smerované na ozbrojené sily, či iné zložky IZS.

Príčinou takéhoto jednania a postupu krízových štábov obcí resp. iných kompetentných predstaviteľov a orgánov samospráv sú špekulatívne dôvody a nedostatočné odborné vedomosti a právne povedomie v oblasti krízového riadenia.

V prvom prípade je tendenčné konanie motivované empirickými poznatkami, že v prípade využitia napr. miestneho potenciálu dopravných kapacít fyzických a právnických osôb je z ich strany ochota a ústretovosť plnenia záväzkov podstatne nižšia, ako v prípade mocenských zložiek štátu.

Po druhé, vzdelanostná a odborná úroveň starostov, ktorí sú súčasne aj predsedami krízových štábov obcí, nie vždy je zárukou, že spolu s členmi týchto štábov dokážu v dostatočnej miere identifikovať disponibilné zdroje krízového manažmentu na miestnej úrovni. Ešte s menšou pravdepodobnosťou možno v uvedených prípadoch predpokladať, že informáciu o disponibilných zdrojoch budú čerpať ako vyžiadajú informáciu z databázy fyzických a právnických osôb oprávnených na podnikanie, využitelných na poskytnutie pomoci v tiesni, ktorú

vedie koordinačné stredisko okresného úradu v sídle kraja. (zákon 129/2002 Z.z.; § 5)

Tretím faktorom potvrdzujúcim závery, že takáto forma operatívnej reakcie vzhľadom k požiadavkám obcí je nevyhovujúca, je fakt, že vzhľadom k obmedzenej schopnosti organizovať práce spojené s nasadením jednotiek ozbrojených síl zo strany predsedov krízových štábov nie je pre činnosť týchto jednotiek stanovená odborná náplň a náročnosť úloh adekvátne ich kapacitám a potenciálu. Zneužívanie zasahujúcich jednotiek na rutinné, manuálne činnosti spojené s budovaním prekážok, zátarás, kanálov a pod. nemôže byť alternatívou za nasadenie disponibilných ľudských zdrojov dostupných priamo v obci.

To potvrdzujú aj niektorí bývalí top manažéri rezortu obrany. V dodatočnej zhode so závermi riešiteľského kolektívu skôr uvedenej rezortnej úlohy konštatujú, že: *„Vojaci by mali slúžiť len ako doplnková podpora pre prípady, keď sú vyčerpané iné možnosti, keďže ich primárne úlohy sú iné. Bolo by nesprávne nevyužiť techniku a spôsobilosti, ktoré majú k dispozícii, ale len v prípadoch, že je to nevyhnutné a môžu tým byť zachránené ľudské životy či majetok.“* (Galko, 2018)

Podobné vyjadrenia majú nesporne svoj politický podtext, napriek tomu možno vyjadriť absolútny súhlas s odpoveďou na otázku, ako takémuto zneužívaniu ozbrojených síl v budúcnosti čeliť. *„Jasnejším stanovením kritérií pre použitie OS SR na tento účel. Dnes je to často viac politický akt ako technická potreba.“* (Galko, 2018)

Paradoxné je, že práve politik poukazuje na proklamatívne politické gestá, ktoré sú často nástrojom získavania si podpory obyvateľstva, a nie primeraným využitím potenciálu a kapacít ozbrojených síl. Zvlášť nemožno súhlasiť s tvrdením, že sa tak deje *dnes* t.z. aktuálne, pretože tento prístup politikov k ozbrojeným silám je praktizovaný od r. 1993 rovnako bez rozdielu, ktoré strany aktuálne tvorili vládnu koalíciu.

Nedostatočné definovanie podmienok, kedy je možné nasadiť jednotky ozbrojených síl v prospech národného krízového manažmentu skutočne vytvára priestor na ich nie vždy opodstatnené nasadenie.

Dosiahnutie cieľa vo forme vážnosti a poslaniu ozbrojených síl adekvátnej participácie na operáciách a úlohách národného krízového manažmentu vyžaduje prijatie systémových opatrení. Súčasne by sa mali prejavíť v kvantitatívnej redukcii vyčleňovaných síl a prostriedkov pri posilnení vysoko sofistikovaný technickým a technologickým vybavením a takými

spôsobilosťami, ktorými nedisponuje ani jeden zo základných, či ostatných subjektov IZS.

V konečnom dôsledku by to v aplikačnej rovine malo znamenať, že ozbrojené sily ako ostatná zložka IZS sa na prevencii a likvidácii následkov mimoriadnych udalostí podieľajú až sekundárne, ale s razanciou, ktorá dokáže stabilizovať, či s minimálnymi následkami zvládnuť inými silami a prostriedkami nevládnuteľnú situáciu.

3 Zmena vnímania ozbrojených síl v rámci IZS

Plošná angažovanosť ozbrojených síl na prospech plnenia úloh IZS má ešte jeden zásadný dôvod, prečo sa v budúcnosti musí zamerať na zásadu od kvantity ku kvalite.

Napriek tomu, že každý, kto poskytne pomoc v tiesni má nárok na finančnú refundáciu nákladov s tým spojených, úhrada finančných nákladov nie je tak pohotová, aby nekomplikovala ozbrojeným silám plnenie primárnych úloh, t.z. odbornej prípravy a výcviku. Nie je výnimkou, keď rozhodnutie o úhrade nákladov a samotné poukázanie príslušnej finančnej čiastky je realizované niektorým zasahujúcim subjektom až s takmer dvojročným oneskorením, ako sa stalo napr. pri povodniach na východe Slovenska v r. 2009, 2011.

Pre ozbrojené sily to znamená, že výdavky v súvislosti s neplánovanými operáciami národného krízového manažmentu (napr. spotreba pohonných hmôt, vybavenie, stravovanie, ubytovanie a pod.) v príslušnom roku redukujú finančné prostriedky plánované na výcvik, čo má svoju reflexiu v plnení kľúčových krátkodobých cieľov a úloh.

Náklady na operácie v rámci národného krízového manažmentu pri troch desiatkach útvarov, z radov ktorých sú vyčleňované pohotovostné jednotky, má pri permanentne redukovanom rozpočte oproti požiadavkám ozbrojených síl významný podiel rozvoj ich primárnych spôsobilostí. Hľadanie alternatív pre aktuálne uplatňovanú formu participácie ozbrojených síl v rámci IZS je aj z tohto dôvodu potrebné a opodstatnené.

Na základe vykonaných analýz ako aj empirických poznatkov od príslušníkov ozbrojených síl nasadených na plnenie úloh v IZS, je preto pre poskytovanie pomoci v tiesni zo strany ozbrojených síl potrebné zamerať sa na niekoľko nositeľov vybraných spôsobilostí. Úlohou je delegovať útvary, so špecifickými spôsobilosťami, vysokou pridanou hodnotou pre konečný efekt akéhokoľvek druhu poskytovanej pomoci. Spôsobilosti, ktorými nedisponuje iná

ložka IZS alebo nimi disponuje v redukovanom počte, nepostačujúcom pre relevantnú reakciu v prípade gradácie možných ohrození na kritickú úroveň.

Pre kvalitatívnu selekciu na tie najsofistikovanejšie spôsobilosti ozbrojených síl a zapájanie sa ich nositeľov do úloh NKM je okrem efektívnosti nasadenia dôležitý aj efekt redukcie nákladov. Dosiahnutým výsledkom nemôže byť nie je zníženie nákladov ozbrojených síl, ak by malo pôsobiť kontraproduktívne na ochranu a záchranu života a majetku občanov, tak by tým bol dosiahnutý len subjektívny prospech na úkor verejného záujmu. Záujem spoločnosti ako celku musí byť nadriadený akýmkoľvek záujmom a cieľom jednotlivca alebo skupiny.

V určitom rozsahu vyčlenené sily a prostriedky špecializovaných útvarov môžu dokonca aj pri ich redukcii napr. na desatinu aktuálne vyčleňovaných útvarov resp. zariadení znamenať rast nákladov. Vyplýva to z nárokov a požiadaviek na expertov, ako aj prevádzku a logistickú podporu špeciálnej výzbroje a techniky.

Variácia nákladov v kladných alebo záporných hodnotách v intenciách predkladaného návrhu je akceptovateľná pretože je spojená s kvalitatívne inou dimenziou dosiahnutých efektov. Pre útvary a zariadenia disponujúce špeciálnymi spôsobilosťami sú takto vzniknuté náklady len reálnou príležitosťou na zdokonaľovanie odbornej prípravy, a prenesenie poznatkov nadobudnutých výcvikom, napr. pomocou simulačných technológií do podmienok, ktorým z hľadiska prípravy nemôžu kvalitou výstupu alternovať iné vzdelávacie metódy a formy výcviku.

Naopak náklady pri nasadení vyčlenených útvarov a jednotiek podľa N MO č.1/2012 sú nákladmi premárnenej príležitosti, pretože pre minimálne 80 – 90 % týchto útvarov znamenajú realizáciu jednoduchých manuálnych prác s minimálnym až nulovým efektom pre kvalitu odbornej prípravy. Je trestuhodné, ak na pomoc v tiesni, pre ktorú je dostatok nekvalifikovanej pracovnej sily vo všetkých osídlených oblastiach požadujúcich pomoc, vrátane bežnej techniky na dopravu osôb a transport materiálu, je využívaný potenciál ozbrojených síl, resp. iných štátnych orgánov, zložiek alebo inštitúcií.

Redukovať takýto typ nákladov v rámci operácií OS SR na prospech NKM je hlavným a kľúčovým cieľom ako základný predpoklad efektívneho hospodárenia s pridelenými verejnými prostriedkami.

4 Špecifické spôsobilosti – pridaná hodnota OS SR pre IZS

Potenciál a kapacity, s ktorými môžu ozbrojené sily efektívne intervenovať

do pomoci v tiesni v gescii IZS, majú dve základné dimenzie smerovania.

V prvom rade sú to sily a prostriedky, pomocou ktorých je kvalitatívne a kvantitatívne menený charakter, resp. korigovaná intenzita dopadov ohrozenia. Laicky sa stotožňuje so špecifickou technikou a výzbrojou (napr. vrtuľníky s protipožiarnym vybavením, plávajúca pásová technika). V odbornom kontexte je to komplex výzbroje a techniky, ako aj plánovanie, riadenie a stanovenie zásad a postupov pre vedenie konkrétnych typov operácií a činností (napr. pomocou tzv. spoločných operačných postupov). Prakticky to znamená, že rovnaký, prípadne aj významnejší prínos poskytnutej pomoci môže byť poskytnutý aj nehmotnou formou kumulovanou napr. do odborného manažmentu budovania ochranných stavieb, provizórnych stavieb na doplnenie zničenej infraštruktúry a pod.

Druhou formou v poradí, ale rozhodne nie významom pre poskytovanie pomoci v tiesni, je poskytovanie logistickej podpory. Logistickou podporou záchranných a likvidačných prác rozumieme realizáciu konkrétnych úloh logistického zabezpečenia pre:

- vlastné sily a prostriedky podieľajúce sa na záchranných a likvidačných prácach,
- sily a prostriedky ostatných subjektov participujúcich na uvedených úlohách,
- civilné obyvateľstvo a jeho živý a neživý majetok.

Aj keď prax pri samotných mimoriadnych udalostiach stále častejšie zaznamenáva nutnosť vzájomnej technickej a materiálovej pomoci subjektov zúčastnených na operácií, zatiaľ nemožno v tomto kontexte hovoriť o integrovanej logistickej podpore, rovnako ako napr. pri vojenských či nevojenských operáciách mimo územia Slovenskej republiky. Situáciu v tomto smere komplikuje systém financovania jednotlivých zložiek IZS a národného krízového manažmentu ako celku.

V súčasnosti je logistická podpora záchranných, lokalizačných a likvidačných prác realizovaná ozbrojenými silami v oblasti:

- plánovania a riadenia logistickej podpory
- dopravného zabezpečenia
- technického zabezpečenia
- materiálového zabezpečenia
- zabezpečenia službami
- zdravotníckeho a veterinárneho zabezpečenia.

Koncentrácia vedenia rezortu na poskytovanie kvality, nie kvantity síl a prostriedkov by v budúcnosti mala znamenať, že v systéme NKM by pre IZS boli k dispozícii len útvary nositelia špecifických a v rámci IZS jedinečných spôsobilostí.

Pre prípad priemyselných havárií, teroristických útokov s využitím zbraní radiačného, chemického alebo biologického pôvodu môže pri identifikácii, ničivosti potenciálu, ale aj samotnej ochrane životov a majetku účinne pomôcť prápor radiačnej, chemickej a biologickej ochrany dislokovaný v Rožňave.

Spôsobilosti ženijného práporu umožňujú primárne poskytnúť pomoc pri mimoriadnych udalostiach vzniknutých pôsobením prírodných živlov. Významne môže pomôcť iným hospodárskym subjektom pri evakuácii osôb z vodou ohrozených oblastí, budovaním provizórnych stavieb dopravnej infraštruktúry a pod.

Technika a príslušníci vrtuľníkového krídla v Prešove zasahujú nielen v prípade hromadného ohrozenia obyvateľstva, ale aj pri pátraní po skupinách a jednotlivcoch v stave bezpečnosti. Do portfólia spôsobilostí tohto útvaru vzdušných síl patrí aj evakuácia, prípadne zásobovanie obyvateľstva pri živelných pohromách, hasenie požiarov v oblastiach nedostupných pre pozemnú techniku, prípadne iné činnosti vyžadujúce leteckú podporu podľa požiadaviek koordinačných stredísk IZS.

Poľná mobilná zdravotnícka jednotka ROLE 2E je jedinou poľnou nemocnicou schopnou poskytovať komplexnú zdravotnícku starostlivosť osobám so zmiešaným poškodením zdravia. V poľnej nemocnici sa poskytuje najvyššia úroveň zdravotníckej starostlivosti v poli (v neštandardných podmienkach), k čomu je nemocnica náležite vybavená personálom i materiálom. Pre IZS je schopná poskytnúť špecialistov so skúsenosťami pri odbornej lekárskej pomoci zameranej na devastačné poranenia vplyvom strelných a iných zbraní, ošetrovanie pri použití zbraní hromadného ničenia, prevenciu a liečbu hromadných nákaz a pod.

Na posilnenie bezpečnosti voči hrozbám z externého prostredia je potrebné vyčleniť útvar, ktorý ako jediný z uvedených nemusí disponovať výnimočnými spôsobilosťami a je len doplnením silových zložiek ministerstva vnútra určených na ochranu štátnej hranice a zachovanie vnútornej bezpečnostnej stability. Na plnení tejto úlohy môže participovať mechanizovaný prápor dislokovaný v Leviciach.

Poskytovať logistické zabezpečenie pre uvedené útvary, zložky IZS ako aj mimoriadnou udalosťou postihnutého obyvateľstva je spôsobilosťou práporu

logistiky dislokovaného v Topoľčanoch. V tomto prípade nejde o nový návrh, pretože zo všetkých logistických štruktúr brigády bojového zabezpečenia má tento prápor najpočetnejšie portfólio úloh a povinností zameraných na národný krízový manažment. Na rozdiel od povinností v operáciách mimo územia SR, mnoho funkčných oblastí logistiky môžu prevziať disponibilné miestne hospodárske subjekty, napr. zásobovanie, doprava a pod., čo pre prápor znamená primárne sa koncentrovať na poskytovanie logistických služieb, napr. zabezpečenie provizórneho ubytovania, hygieny, prípravy stravy, príp. iných služieb v krízových situáciách.

Ak vychádzame z analýzy vnútorného a vonkajšieho bezpečnostného prostredia SR z hľadiska vnútorných a vonkajších ohrození, nemožno prehliadať záver, že s najväčším počtom bezpečnostných výziev je a pravdepodobne dlhodobo bude konfrontovaná oblasť vytyčená hranicami bývalého Východoslovenského kraja.

Práve na tomto teritóriu je koncentrovaných najviac mimoriadnych udalostí naturálneho pôvodu zvlášť ničivých povodní, ktorých následkom boli v minulosti okrem majetkových škôd aj zranenia a straty na životoch miestneho obyvateľstva. Vplyvom zavedenia tzv. bezvízového styku EÚ s Ukrajinou v kumulácii s takmer definitívnym uzatvorením tzv. balkánskej migračnej cesty do západnej Európy sa vytvára potenciál širokého spektra rizík v spojitosti s nelegálnou migráciou. Tlak na hranicu s Ukrajinou je spojený nielen s hospodárskou kriminalitou. Stále rozširujúce prevádzachstvo ako forma kriminality profitujúca z obchodu s ľuďmi znamená okrem hospodárskych rizík aj hrozbu zavlečenia rôznych, v Európe doteraz eliminovaných nákaz a vzniku následných epidémií.

Pre ostatné časti Slovenska, hlavne región v historických hraniciach Západoslovenského kraja sú identifikované a potenciálne ohrozenia antropogénneho pôvodu. Na rozdiel od regiónu východného Slovenska bázou ich možného vzniku je relatívne vysoká koncentrácia priemyslu, ktorý môže byť príčinou priemyselných havárií. To isté platí pre pomerne hustú sieť dopravnej infraštruktúry spojenej s vysokou frekvenciou dopravy a prepravy nebezpečných materiálov nielen po území tohto kraja. Z tohto aspektu medzi subjekty s najvyšším potenciálom bezpečnostných rizík možno zaradiť petrochemický podnik spoločnosti MOL v Bratislave, chemický závod Duslo Šaľa, ale aj dve jadrové elektrárne v Mochovciach a v Jaslovských Bohuniciach.

Predmetná geografická analýza bezpečnostných rizík iniciuje proces prehodnotenia súčasnej dislokácie niektorých z uvedených útvarov, ktoré by

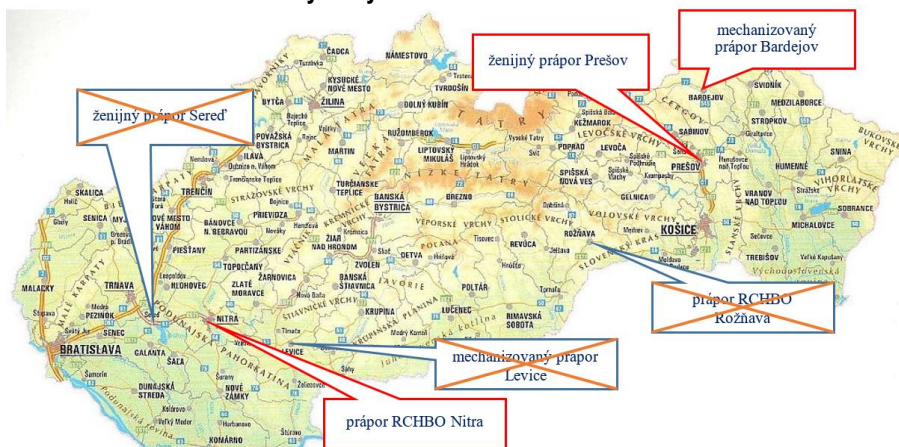
mali v budúcnosti tvoriť primárnu bázu ozbrojených síl pre potreby národného krízového manažmentu.

Nespočetné množstvo reorganizácií a redislokácií útvarov a zariadení ozbrojených síl v minulosti bolo realizovaných neodbornými rozhodnutiami bez seriózných analýz, ktoré by dostatočne argumentačne podporili mnohokrát len partikulárne, či politické záujmy.

Všetky útvary a zariadenia tak, ako iné nevojenské štátne či private subjekty sú s miestom, v ktorom je oficiálne sídlo spoločnosti spojené obchodnými, infraštruktúrnymi, sociálnymi, prípadne ďalšími väzbami. Preto aj v tomto prípade je nutné pred prijatím navrhovaných riešení vykonať analýzu kalkulácie nákladov a prípadné vplyvy na zachovanie spôsobilostí dotknutých útvarov, ktoré môžu byť negatívne ovplyvnené práve deštrukciou uvedených väzieb ako dôsledku zmeny dislokácie.

Záver tejto analýzy sú potrebné a kvantitatívny odraz nachádzajú hlavne v krátkodobých efektoch. Pre strategický rozvoj ozbrojených síl a vývoj nákladov v dlhodobom časovom horizonte je potrebné vykonať komparatívnu analýzu výhod a nevýhod aktuálnej a navrhovanej dislokácie tak, ako je prezentovaná na obr. č. 1.

Obr.č.1: Návrh redislokácie vybraných útvarov OS SR

Navrhované opatrenia na zmenu miest pôsobenia vychádzajú z analýzy bezpečnostnej situácie, pričom väčšina uvažovaných bezpečnostných hrozieb, na ktoré by mala reagovať aj navrhovaná redislokácia, vykazujú tendenciu

pretrvávajúca, resp. svojej gradácie v časovom horizonte nielen najbližšej budúcnosti, ale minimálne niekoľkých nasledujúcich desaťročí.

Príkladom reakcie na takýto bezpečnostný vývoj je nová lokalizácia ženíjného práporu zo Serede na územie východného Slovenska. Historické dôvody pre situovanie tohto špeciálneho vojenského útvaru na toku Váhu výstavbou vážskej kaskády stratili svoje opodstatnenie. Aktuálne jeho lokalizáciu v danom meste možno podporiť len výhodou priaznivých podmienok pre odborný výcvik vybraných špecialistov na vodných tokoch.

Naopak, počas predchádzajúcich desaťročí sa aj vplyvom klimatických zmien zmenila hydrologická situácia na vodných tokoch východného Slovenska tak, že takmer každoročne dochádza k vylievaniu vodných tokov až rozsiahlym povodňami na predmetnom území.

Okrem tohto pragmatického dôvodu v prospech návrhu možno použiť aj argumentáciu založenú na skutočnosti, že predchádzajúce reorganizačné zmeny, primárne zamerané na kvantitatívnu redukciu ozbrojených síl pre bezpečnosť štátu, dramaticky demilitarizovali severnú časť východného Slovenska. Jedinou výnimkou je sídelné mesto kraja Prešov.

V regióne postihnutom jednou z najvyšších úrovní nezamestnanosti v rámci Slovenskej republiky nemožno opomenúť efekt vzniku nových pracovných príležitostí priamo vo vojenskom útvere a sekundárne v rámci vybraných hospodárskych odvetví vytvárajúcich hospodárske zázemie pre vojenský útvar. Takéto posilňovanie dobrého mena rezortu obrany ako celku je o to významnejšie, že sa touto formou môže pozitívne prezentovať v regióne, ktorý aj za aktuálne zlej situácie vysokého deficitu v personálnych potrebách ozbrojených síl patrí medzi piliere v počte záujemcov o službu profesionálnych vojakov.

Súčasná dislokácia práporu RCHBO v Rožňave nekorešponduje s geografickým situovaním potenciálnych rizík, ktoré by mal tento prápor minimalizovať resp. eliminovať na území SR. Aj keď pre jeden z najchudobnejších okresov Slovenska je to subjekt, ktorý má pozitívny vplyv na tlmenie negatívnych hospodárskych a sociálnych javov, z bezpečnostného hľadiska je jednoznačne potrebná jeho dislokácia na území západoslovenského kraja. To vychádza už aj z uvedenej stručnej analýzy možných bezpečnostných hrozieb na predmetnom území.

Takto vzniknutý deficit vojenskej prítomnosti na území východného Slovenska je z aspektu bezpečnostných záujmov štátu potrebné kompenzovať presunom jedného z mechanizovaných práporov zo západu na východ krajiny. Navrhovaným opatrením by mali byť efektívne posilnené ozbrojené zložky

ministerstva vnútra na východnej hranici tzv. schengenského priestoru.

Pri hľadaní alternatívnych foriem podieľania sa ozbrojených síl na plnení úloh na podporu civilných orgánov, t.z. nielen v rámci IZS, ale aj na podporu činností Policajného zboru SR alebo miestnych krízových štábov bolo riešiteľským kolektívom rezortnej úlohy uvedenej v úvode príspevku predložených niekoľko ďalších možných prístupov.

Vzhľadom k limitovanému rozsahu článku sa obmedzíme na jeden z najoptimálnejších variantov, ktorý by na jednej strane umožnil takmer všetkým súčasným útvaram a zariadeniam prioritne sa venovať príprave a výcviku spojeným s prípadným nasadením vo vojenských operáciách, no zároveň zvýšil efektívnosť a kvalitu participácie ozbrojených síl pri plnení úloh zameraných na podporu civilných orgánov.

Jednou z možností ako zabezpečiť celé spektrum plnenia úloh v oblasti NKM a eliminovať možné následky po vzniku krízovej situácie, mimoriadnej situácie a mimoriadnej udalosti, prípadne zabezpečiť potrebné posilnenie policajného zboru, zabezpečiť ochranu a stráženie objektov je využitie osôb – dobrovoľníkov, ktoré absolvovali na báze dobrovoľnosti vojenský výcvik a potrebnú prípravu. Efektívna možnosť použitia týchto osôb sa javí aj ako možný zdroj pre zabezpečenie potrebných spôsobilostí ozbrojených síl v stave bezpečnosti (v mieri).

Zálohy ozbrojených síl sa vytvárajú na dopĺňanie ozbrojených síl v období krízovej situácie a pre operácie NKM.

Zálohy ozbrojených síl tvoria

- a) občania, ktorí skončili služobný pomer profesionálneho vojaka a branná povinnosť im trvá,
- b) občania povolaní na výkon mimoriadnej služby po jej skončení a branná povinnosť im trvá,
- c) občania, ktorí skončili služobný pomer v Policajnom zbore, Zbore väzenskej a justičnej stráže, Železničnej polícii, Hasičskom a záchrannom zbore, Národnom bezpečnostnom úrade a colníka a branná povinnosť im trvá,
- d) registrovaní občania.

Zálohy ozbrojených síl sa členia na

- a) aktívne zálohy, ktoré v stave bezpečnosti štátu dobrovoľne vykonávajú prípravu na výkon mimoriadnej služby v ozbrojených silách,
- b) ostatné zálohy, ktoré v stave bezpečnosti štátu nevykonávajú prípravu na výkon mimoriadnej služby v ozbrojených silách

Do aktívnych záloh môže byť zaradený vojak v zálohe, ak

- a) spĺňa kvalifikačné predpoklady s plánovanou vojenskou hodnosťou na výkon funkcie, do ktorej má byť zaradený,
- b) je zdravotne spôsobilý na výkon prípravy,
- c) dosiahol plánovanú vojenskú hodnosť na výkon funkcie, do ktorej má byť zaradený,
- d) je bezúhonný,
- e) je spoľahlivý,
- f) má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky,
- g) je občanom SR,
- h) uzatvoril dohodu o zaradení do aktívnych záloh.

Tak ako bolo aj mediálne viackrát prezentované, práve aktívne zálohy by mohli podľa zámeru vedenia rezortu ministerstva obrany prevziať na seba zodpovednosť za realizáciu úloh na podporu civilných orgánov pri mimoriadnych udalostiach a iných nevojnových krízových situáciách. V takom prípade by statusom, ale aj určením mali byť akosi slovenskou obdobou národných gárd a z tohto typu operácií úplne vylúčiť všetky ostatné útvary ozbrojených síl.

Pripravené by boli aj pre prípad krízových situácií vojnového stavu a vojny ako zdroje pre zmobilizovanie. To ale predpokladá ich reálnu naplnenosť na úrovni siedmich peších práporov, čo zodpovedá počtu asi 6000 disponibilných osôb. Jedná sa o skutočnosť, ktorá je v rozpore so zdrojovými možnosťami ministerstva obrany, legislatívnymi a aktuálne absolútne motivačne nezodpovedajúcimi podmienkami pre takúto formu vojenskej prípravy. V predchádzajúcich rokoch vycvičených niekoľko desiatok jednotlivcov rozhodne nemožno považovať v tomto kontexte za úspech a tým ani za riešenie, ktoré by v najbližšom čase malo nádej na implementáciu do praxe národného krízového manažmentu na úrovni bezpečnostným výzvam zodpovedajúceho projektu.

V intenciách zdrojových možností a cieľom ministerstva obrany stále viac posilňovať svoje poslanie na úseku obrany štátu je preto najvyhovujúcejším riešením nasadzovať v prospech civilných orgánov pri mimoriadnych udalostiach a iných nevojenských hrozbách len vybrané spektrum útvarov disponujúcich vysokou pridanou hodnotou pre plnenie týchto úloh.

Záver

Súčasný vedenie rezortu ministerstva obrany je aktuálne v situácii, ktorá sa vyznačuje rozporuplným prístupom k otázke kvantitatívnej a kvalitatívnej

angažovanosti ozbrojených síl na úlohách v rámci IZS, ale aj národného krízového manažmentu vo všeobecnosti.

Na jednej strane je tu pochopiteľná snaha o redukciu nákladov a zameranie sa na primárne poslanie ozbrojených síl, ale zároveň je tu prirodzené úsilie prezentovať ozbrojené sily ako nástroj, ktorý za peniaze daňových poplatníkov garantuje bezpečnosť občanov, a to bez rozdielu v pôvode potenciálnych hrozieb.

Aj keď samotné vedenie ministerstva obrany je už tiež rezervované voči podnetom na ďalšie prípadné reorganizačné zmeny, potrebu zmien vo vyčleňovaní síl a prostriedkov v prospech národného krízového manažmentu si uvedomuje, čoho dôkazom je aj požiadavka na analytické štúdie smerované k výstupom v tomto segmente bezpečnosti.

Napriek tomu, že zatiaľ nebolo komplexne realizované ani jedno z predkladaných variantných riešení participácie ozbrojených síl na úlohách IZS a národného krízového manažmentu ako celku, ktoré boli predložené riešiteľským kolektívom v štúdiu, bola vytvorená báza pre postupné zmeny v doterajšom systéme vyčleňovania zdrojov.

Prvým krokom k tomu je celospoločenská diskusia. V jej rámci je nutné dosiahnuť konsenzus všetkých zúčastnených strán, pretože názory a postoje k tejto celospoločensky významnej téme sa rôznia, čo je evidentné aj na základe viacerých medializovaných vyjadrení kompetentných politikov a odborníkov. Styčné body, ktoré sú výsledkom týchto odborných diskusií sú postupne transformované do čiastočných krokov vo forme overovania navrhovaných variantných riešení, napr. verifikácie získania potrebného potenciálu z radov aktívnych záloh. V akom rozsahu môžu byť praxou potvrdené jednotlivé navrhované riešenia obsiahnuté v štúdiu nie je ani tak potvrdením kvality predložených návrhov, ako politickej ochoty akceptácie jednotlivých variantných riešení, ale hlavne vyčlenenia potrebných finančných zdrojov na realizáciu vybraných projektov.

Literatúra:

GALKO, Ľ. 2018. *Ako ďalej s domácim a medzinárodným krízovým manažmentom?* Dostupné na internete: <https://www.noviny.sk/komentare/294753-lubomir-galko-ako-dalej-s-domacim-a-medzinarodnym-krizovym-manazmentom> [online], 8.1.2018

- MORONG, S. a kol. 2012. *Potenciál a limity logistickej podpory OS SR v operáciách nevojnového charakteru – VVV č.8/2012*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M.R. Štefánika, 2012. 136 s.
- Nariadenie ministra obrany Slovenskej republiky č. 1/2012 o určení rozsahu pôsobnosti veliteľa pri rozhodovaní o okamžitom použití vojakov ozbrojených síl Slovenskej republiky a o nevyhnutnej logistickej podpore potrebnej na riešenie mimoriadnej udalosti*. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2012. 9 s.
- Smernica Ministerstva obrany Slovenskej republiky č. 1/2016 o príprave na plnenie úloh pri mimoriadnej udalosti a v čase výnimočného stavu a núdzového stavu*. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2016. 29 s.
- Smernica Ministerstva obrany Slovenskej republiky č. 2/2016 o príprave na plnenie úloh v čase vojny a vojnového stavu*. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2016. 20 s.
- ŠIMÁK, L. a kol. 2006. *Terminologický slovník krízového riadenia*. Žilina: Fakulta špeciálneho inžinierstva Žilinskej univerzity v Žiline, 2006. 43 s. ISBN 80-88829-75-5
- Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky*
- Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu*
- Zákon č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme*
- Zákon č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov*
- Zákon č. 387/2002 Z.z o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu*
- Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov*.